

LBRIS

We know
books

TÂNĂRA CERȘETOARE

ALICE MUNRO

Traducere din limba engleză
MARIANA PIROTEALĂ

LITERA
București

Cuprins

Bătăi de zile mari	7
Privilegiu	39
O jumătate de grepfrut	60
Lebede sălbatice.....	84
Tânăra cerșetoare	98
Șotia	146
Providența.....	196
Norocul lui Simon.....	223
Pe litere	254
Cine te crezi?	274

Bătăi de zile mari

O bătaie de zile mari. Așa îi promisese Flo. O să primești o bătaie de zile mari. Cuvintele „de zile mari“ i se tolăneau lui Flo pe limbă, împodobite cu zorzoane. Rose simțea nevoia să-și imagineze totul, să ducă până la capăt gânduri absurde, o nevoie mai puternică decât aceea de a se feri de necazuri, și, în loc să ia în serios această amenințare, medita: cum e o bătaie de zile mari? Își imagina un bulevard mărginit de copaci, o mulțime de spectatori în haine de gală, câțiva cai albi și sclavi negri. Cineva îngenunchea, iar sângele țâșnea fâlfâind ca un stindard. O ocazie deopotrivă sălbatică și splendidă. În viața reală nu erau așa de ceremonioase, și doar Flo încerca să confere evenimentului un aer pretențios de necesitate

și regret. Curând, Rose și tatăl ei au trecut peste orice urmă de bună-cuviință.

Tatăl ei era regele neîncoronat al bățăilor de zile mari. Corecțiile aplicate de Flo nu erau mare lucru; palme șterse și plesnituri date în pripă, în timp ce era cu gândurile în altă parte. „Nu-mi sta-n drum“, spunea. „Vezi-ți de treabă. Nu te mai uita chiorăș.“

Locuiau în spatele unei băcănii din Hanratty, în Ontario. Erau patru persoane: Rose, tatăl ei, Flo și fraatele vitreg mai mic al lui Rose, Brian. Băcănia era de fapt o casă pe care tatăl și mama lui Rose o cumpăraseră după nuntă ca să deschidă un atelier de tapițerie și reparații de mobilă. Mama ei se putea ocupa de tapițerie. De la cei doi părinți, Rose ar fi trebuit să moștenească mâinile iscusite, afinitatea față de materiale, priceperea la cusut, dar nu s-a întâmplat așa. Era stângace, iar când se strica un lucru, abia aștepta să-l strângă pe fâraș și să-l arunce.

Mama ei murise. Într-o după-amiază, îi spusese soțului:

– Am o senzație foarte greu de descris. Parcă aș avea în piept un ou fiert cu tot cu coajă.

A murit înainte să se lase noaptea, avea un cheag de sânge în plămân. Pe atunci Rose era un biet sugar într-un coș, așa că, desigur, nu-și amintea nimic din toate acestea. Ea auzise de la Flo, care trebuie să fi aflat de la tatăl ei. Flo apăruse la scurt timp după aceea, să se ocupe de pruncul din coș, să-i ia tatăl de bărbat, să deschidă camera din față ca să facă acolo o băcănie. Rose, pentru care casa era dintotdeauna băcănie, care doar pe Flo o cunoscuse drept mamă, considera cele aproape șaisprezece luni pe care le petrecuseră aici părinții ei o

perioadă liniștită, mult mai plăcută și ceremonioasă, cu mici nuanțe de belșug. Singurele mărturii ale acelei perioade erau câteva suporturi pentru ouă fierte pe care le cumpărase mama ei, cu un model cu viță-de-vie și păsări, desenate delicat, parcă cu cerneală roșie; modelul începea să se estompeze. Nu mai rămăseseră cărți, haine sau fotografii de la mama ei. Probabil se descoto-roșise de ele tatăl, că dacă nu, scăpa Flo de ele. Singura poveste pe care o spunea Flo despre mama ei, despre moartea acesteia, mustea de o stranie dușmănie. Flo se delecta cu amănuntele agoniei și morții: ce spuneau oamenii, cum se împotriveau, cum încercau să se dea jos din pat, cum înjurau sau râdeau (unii făceau și așa), dar când spunea că mama lui Rose pomenise de un ou fiert în piept, dădea comparației un ușor aer ridicol, de parcă mama ei ar fi fost genul de om în stare să creadă că poți înghiți un ou întreg.

Tatăl ei avea un mic atelier în spatele băcăniei, unde repara și recondiționa mobila. Înlocuia tijele din șezutul și spătarul scaunelor, dregea împletitura din nuiiele de răchită, umplea crăpăturile, fixa din nou picioarele, totul admirabil, cu iscusință și ieftin. Asta era mândria lui: să-i uimească pe clienți cu calitatea muncii sale și cu sumele modeste, chiar ridicole pe care le cerea. În timpul Marii Crize, oamenii nu-și permiteau să plătească mai mult, dar el și-a păstrat obiceiul pe toată perioada războiului, în anii de prosperitate de după război și până când a murit. Niciodată nu discuta cu Flo cât cerea sau cât i se datora. După moartea lui, Flo a trebuit să descui atelierul și să scoată tot soiul de crâmpie de hârtie și plicuri rupte din cârligele mari și urâte pe care le folosea pe post de dosare. Multe nici nu erau socoteli

sau chitanțe, ci însemnări despre starea vremii, informații despre grădină, lucruri pe care simțise nevoia să le aștearnă pe hârtie.

Am mâncat cartofi noi pe 25 iunie. Neașteptat.

Zi întunecată, suntem în anii '80¹, nimic neobișnuit.

Nori de cenușă de la incendiile de pădure.

16 august 1938. Furtună cumplită, seara. Trăsnet str. Biserica Prez., Turberry. Voia Domnului?

Opărești căpșunile să iasă acreala.

Totul este viu. Spinoza.

Flo credea că Spinoza era vreo legumă nouă pe care voia s-o cultive, la fel ca broccoli sau vinetele. Adesea încerca ceva nou. I-a arătat peticul de hârtie lui Rose și a întrebat-o dacă știe ce este Spinoza. Rose știa, sau avea o idee, deja era adolescentă la vremea aceea, dar a răspuns că nu. Ajunsesse la o vârstă la care nu suportă să afle mai multe despre tatăl ei sau despre Flo; se descotorosea de fiecare lucru nou descoperit cu stânjeneală și groază.

În atelier erau o sobă și multe rafturi nefinisate, pline cu cutii de vopsea și lac, șelac și terebentină, borcane cu pensule puse la înmuiat și niște sticle închise la culoare, lipicioase, cu sirop de tuse. De ce ar fi stat un om care tușea încontinuu, ai cărui plămâni fuseseră expuși la gaze în timpul Războiului (care în copilăria lui Rose nu se numea Primul, ci Ultimul Război), să respire vapori de vopsea și terebentină cât e ziua de lungă?

¹ Din secolul al XIX-lea. Referire la Ziua întunecată, *Dark Day*, din 19 mai 1780, când cerul a devenit negru în plină zi; a rămas în amintirea locuitorilor din Noua Anglie și estul Canadei, dând naștere unei serii de superstitii. (n.red.)

Pe atunci, întrebarea aceasta nu se punea la fel de des ca acum. Pe banca din fața băcăniei lui Flo stăteau mai mulți bătrâni din cartier, bârfeau și moțăiau la căldură, iar unii dintre aceștia tușeau și ei tot timpul. De fapt, mureau încet și discret de ceea ce localnicii numeau, fără vreo urmă de revendicare, „boala de la topitorie“. Munciseră toată viața la topitoria din oraș, iar acum stăteau neclintii, cu chipurile gălbejite și descărnate, tușind, chicotind și schimbând obscenități fără țință precisă despre femeile care treceau pe acolo sau despre oricare fată pe bicicletă.

Din atelier nu venea numai tusea, se auzeau și cuvinte, o mormăială neîntreruptă, plină de reproșuri sau încurajări, de obicei sub nivelul de la care poți distinge sensul. Încetăneau când tatăl ei se ocupa de o lucrare complicată, prindeau vesele vitează când el se îndeletnicea cu ceva mai puțin solicitant, șlefua cu șmirghel sau dădea cu vopsea. Uneori se întâmpla să scape dinăuntru câteva cuvinte, care atârnav limpezi și absurde în aer. Când își dădea seama că s-au furișat afară, tușea să disimuleze, înghițea în sec, lăsa să se aștearnă o liniște vigilentă, neobișnuită.

– Macaroane, pepperoni, Botticelli, fasole...

Oare ce însemnau toate lucrurile acelea? Rose le repeta pentru sine. Nu putea să-l întrebe. Omul care rostea acele cuvinte și cel care-i vorbea ei în calitate de tată nu erau una și aceeași persoană, deși păreau să ocupe același spațiu. Ar fi fost o dovadă de prost-gust să ia seama la persoana care n-ar fi trebuit să fie acolo, iar el nu i-ar fi iertat-o. Cu toate acestea, ea zăbovea și asculta.

„Turnuri cu turlle în nori“, îl auzise spunând odată.

– Turnuri cu turlle în nori, palate mândre¹.

Era ca o mână care o lovea pe Rose în piept, nu să-i facă rău, ci s-o uluiască, să-i taie răsuflarea. Atunci a simțit că trebuie să fugă, să dispară de acolo. Știa că a auzit destul și, în afară de asta, dacă o prindea? Ar fi fost groaznic.

Era la fel ca povestea cu zgomotele din baie. Flo pusese bani deoparte și făcuse o baie, dar nu avusese unde s-o pună decât într-un colț al bucătăriei. Ușa nu se potrivea, peretii erau dintr-un placaj subțire. Drept urmare, cei care vorbeau sau mâncau în bucătărie auzeau până și când rupeai o bucată de hârtie igienică sau când te foiai pe tron. Își știau unii altora glasul măruntaielor, nu numai în momentele cele mai explozive, ci și oftaturile, mârâielile, rugile și afirmațiile cele mai intime. Și erau cu toții foarte pudici. Așa că nimeni nu părea să audă sau să asculte vreodată și nu se făcea niciodată nici o observație. Cel care producea zgomotele în baie nu avea legătură cu cel care ieșea.

Locuiau într-o zonă săracă a orașului. Existau Hanratty și West Hanratty, iar între cele două curgea râul. Aici era West Hanratty. În Hanratty, ierarhia socială începea de la doctori, dentiști și avocați și cobora până la muncitori la topitorie, muncitori în fabrică și căruțași; în West Hanratty, începea de la muncitorii în fabrică și la topitorie și cobora până la marile familii risipitoare de contrabandiști, prostituate și găinari. Rose considera că familia ei stătea cu un picior pe un mal și cu un picior pe celălalt mal, că nu aparținea nici unuia din locuri, dar nu era adevărat. Băcănia era

în West Hanratty, în capătul cu case răzlețe al străzii principale. Vizavi erau o fierărie, cu ușile și ferestrele acoperite cu scânduri bătute în cuie de când începuse războiul, și o casă care fusese și ea băcănie cândva. Firma cu Ceai Salada nu fusese dată jos de pe fațadă; rămânea un element de decor semeț și interesant, deși nu era nici un ceai Salada de vânzare înăuntru. Era doar o porțiune de trotuar, prea crăpat și înclinat ca să te poți da cu patinele cu rotile, deși Rose tânjea la patine cu rotile și adesea se închipuia trecând în viteză, cu o fustă cadrilată, agilă și în pas cu moda. Era și un felinar stradal, o floare de tinichea; dotările se opreau acolo, mai rămâneau doar drumuri neasfaltate, porțiuni mlăștinoase, grămezi de gunoi în curți și case cu un aspect straniu datorat încercărilor de a le împiedica să ajungă definitiv o ruină. La unele nu încercase nimeni niciodată. Acestea erau cenușii, roase de vreme, aplecate într-o parte, se prăvăleau într-un peisaj cu gropi împânzite de tufe, iazuri cu broaște, papură și urzici. Însă majoritatea caselor fuseseră peticite cu hârtie gudronată, câteva șindrile noi, foi de tablă, burlane de sobă turtite cu ciocanul, chiar și carton. Asta fusese, desigur, înainte de război, în perioada care mai târziu va fi renumită pentru sărăcia lucie, din care Rose își va aminti lucruri mărunte, mușuroaie cu un aspect sobru, trepte de lemn și o lumină cețoasă, interesantă și ambiguă asupra lumii.

La început, între Flo și Rose s-a instaurat un armistițiu de durată. Personalitatea lui Rose se dezvolta ca un ananas țepos, dar puțin câte puțin și în secret, mândria neînduplecată și scepticismul s-au suprapus, cu

¹ *Furtuna*, actul IV, scena 1, traducere de Leon D. Levițchi, în W. Shakespeare, *Opere*, vol. 8, Editura Univers, București, 1990, p. 397 (n.red.).

un rezultat care o surprindea chiar și pe ea. Înainte să ajungă la vârsta școlară și cât Brian încă era în cărucior, Rose stătea în băcănie cu amândoi, Flo, așezată pe scaunul înalt din spatele tejghelei, în timp ce Brian dormea lângă fereastră; Rose stătea în genunchi sau pe burtă pe scândurile late și scârțâitoare ale dușumelei, făcându-și de lucru cu creioanele colorate pe bucăți de hârtie maro prea rupte sau cu o formă prea anapoda ca să poată fi folosite la împachetat.

Majoritatea clienților locuiau în casele din jur. Veneau și săteni aflați în drum spre casă, precum și câțiva locuitori din Hanratty care traversau podul. Unii erau tot timpul pe strada principală, tot intrau și ieșeau din magazine, de parcă ar fi avut datoria de a se afișa mereu și dreptul de a fi primiți cu brațele deschise. De exemplu, Becky Tyde.

Becky Tyde se cocoța pe tejgheaua lui Flo și-și făcea loc lângă o cutie deschisă cu fursecuri sfărâmicioase, umplute cu dulceață.

– Sunt bune de ceva? întreba vârând îndrăzneț unul în gură. Când ne dai de lucru, Flo?

– Ai putea să te angajezi la măcelărie, îi răspundea Flo inocentă. Ai putea să muncești la fratele tău.

– La Roberta? pufnea Becky cu un dispreț teatral. Crezi că aş munci la el?

Fratele ei, care se ocupa de măcelărie, se numea Robert, dar deseori i se spunea Roberta din cauza firii lui sfioase și agitate. Becky Tyde râdea. Avea un răs puternic și zgomotos, ca un motor care se repede la tine.

Era o pitică cu capul mare și cu o voce tunătoare, cu fanfaronada asexuată a unei mascote, cu o bască roșie de catifea și un gât strâmb care o obliga să țină

capul într-o parte și întotdeauna să se uite în sus și pieziș. Purta niște pantofi cu toc, mici și perfect lustruiți, pantofi de femeie adevărată. Rose stătea cu ochii la picioarele lui Becky, căci se temea de restul persoanei ei, de râsul și de gâtul ei. Știa de la Flo că Becky Tyde suferise de poliomielită în copilărie, de aceea rămăsese mică și cu gâtul strâmb. Era greu de închipuit că la început fusese altfel, că fusese normală vreodată. Flo spunea că nu era smintită, că era în toate mințile, la fel ca oricine altcineva, dar știa că i se putea ierta orice.

– Știi că mai demult am stat aici? spunea Becky când o observa pe Rose. Auzi? Cum-îți-zice! Nu stăteam eu aici, Flo?

– Dacă e așa, s-a întâmplat înainte să vin eu, răspundea Flo, de parcă ea nu ar fi știut nimic.

– Asta a fost înainte să se ducă așa rău de râpă cartierul. Să mă ierți că spun așa. Tata și-a construit acolo casa și măcelăria, ba aveam și o livadă de o jumătate de pogon.

– Serios? spunea Flo pe tonul ei lingușitor, plin de falsă amabilitate, umil chiar. Și de ce v-ați mutat dacă era așa de bine?

– Ți-am zis, cartierul s-a dus de râpă.

Becky își vâră un fursec întreg în gură dacă avea chef și i se umflau obraji ca la broască. Niciodată nu spunea mai mult de atât.

Flo era oricum la curent, cine nu era? Toată lumea știa casa din cărămidă roșie cu veranda ieșită în afară și cu livada, ce mai rămăsese din ea, plină de revărsarea obișnuită de lucruri, scaune auto, mașini de spălat, arcuri de pat și vechituri. Casa nu părea niciodată

sinistră, în ciuda celor petrecute acolo, deoarece era așa de multă distrugere și haos peste tot primpjur.

Bătrânul tată al lui Becky era alt fel de măcelar decât fratele ei, din câte spunea Flo. Un englez irascibil. Și Becky nu moștenise de la el apetitul pentru vorbărie. Nu deschidea niciodată gura. Era un cărpănos, tiranul familiei. După ce Becky s-a îmbolnăvit de poliomielită, nu a mai vrut s-o lase la școală. Rareori o vedeai afară din casă, niciodată în afara curții. Nu voia ca oamenii să se bucure de necazul lui. Așa a declarat Becky la proces. La vremea aceea, mama îi murise deja, iar surorile ei erau căsătorite. Doar Becky și Robert erau acasă. Oamenii îl opreau pe Robert pe drum și-l întrebau:

– Și sora ta, Robert? E mai bine acum?

– Da.

– Se ocupă de treburile casnice? Țiți pregătește cina?

– Da.

– Și tatăl tău se poartă frumos cu ea, Robert?

Povestea era că tatăl îi bătea, își bătuse toți copiii și își bătuse și soția, iar pe Becky și mai abitir din cauza diformității ei, pe care unii credeau că el i-o provocase (nu înțelegeau ce era poliomielita). Poveștile circulau și erau înflorite tot mai mult. La un moment dat, se vorbea că Becky era ținută ascunsă deoarece rămăsese însărcinată, tatăl copilului fiind nimeni altul decât tatăl ei. Apoi a umblat zvonul că născuse și scăpase de el.

– Poftim?

– A scăpat de el, i-a zis Flo lui Rose. Se îndemneau unii pe alții: „Du-te să iei cotlete de miel de la Tyde, le găsești frumoase și fragede!“ Cel mai probabil erau minciuni, a adăugat plină de regret.

În timp ce se uita cum vântul fremăta de-a lungul tendei vechi și rupte, stăruind prin locurile unde pânza era sfâșiată, atenția lui Rose era distrasă de tonul acesta de regret amestecat cu precauție din glasul lui Flo. Când Flo spunea o poveste – și aceasta nu era cea mai sinistră din cele pe care le știa –, înclina capul și-și așternea pe față un aer blând, meditativ, parcă ar fi ademenit-o și ar fi avertizat-o deopotrivă.

– N-ar trebui să-ți spun așa ceva.

Urmau și altele însă.

Trei tineri pierde-vară, care n-aveau altă treabă decât să stea toată ziua pe lângă grajdul cu chirie, s-au strâns – sau i-au strâns bărbați mai influenți și mai respectabili din oraș – și s-au pregătit să-l biciuiască pe bătrânul Tyde în interesul moralității publice. Și-au vopsit fețele în negru. Li s-au pus la dispoziție bice și un litru de whisky de fiecare, să prindă curaj. Aceștia erau: Jelly Smith, jocheu și bețiv; Bob Temple, amator de baseball și ridicător de greutate la circ; și Hat¹ Nettleton, care mâna căruța din sat și era poreclit așa după melonul pe care-l purta, atât din vanitate, cât și pentru efectul comic. De fapt, încă mâna căruța; dacă la pălărie renunțase, porecla îi rămăsese, și deseori putea fi văzut în public – aproape la fel de des ca Becky Tyde – livrând saci cu cărbune, de la care i se innegreau fața și mâinile. Acest lucru ar fi trebuit să-i amintească lui Flo de povestea lui, dar s-a întâmplat așa. Prezentul și trecutul, trecutul îndoielnic și melodramatic din poveștile lui Flo, erau lucruri diferite, cel puțin pentru Rose. Oamenilor din prezent nu li se putea face loc în trecut.

¹ În engleză, „pălărie“ (n.tr.)

Chiar Becky, ciudățenia orașului și animalul de companie al tuturor, inofensivă și răutăcioasă, nu putea fi asociată cu prizoniera măcelarului, cu fiica infirmă, o dără albă la fereastră: mută, bătută, cu burta la gură. La fel ca în cazul casei, era posibilă doar o legătură de formă.

Tinerii pregătiți să administreze biciuiala și-au făcut apariția târziu în fața casei lui Tyde, după ce toată lumea se dusese la culcare. Aveau o armă, dar au folosit toată muniția trăgând în curte. Au strigat după măcelar și au lovit în ușă. În cele din urmă au spart-o. Tyde și-a închipuit că-i interesau banii, așa că a pus câteva bancnote într-o batistă și a trimis-o pe Becky jos, gândindu-se poate că bărbații aceia vor fi înduioșați sau speriați de imaginea piticea cu gâtul strâmb. Dar asta nu i-a mulțumit. Au urcat la etaj și l-au tras pe măcelar de sub pat, în cămașă de noapte. L-au târât afară și l-au pus în picioare în zăpadă. Erau minus patru grade, fapt care a fost pomenit mai târziu la tribunal. Voiau să țină un fel de judecată, dar nu-și mai aminteau cum se procedează. Așa că l-au tot bătut până a căzut la pământ. I-au strigat: „Bucată de carne!” și au continuat să-l bată, în timp ce cămașa de noapte și omătul în care zăcea se înroșeau. Fiul lui, Robert, a spus la proces că nu asistase la bătaie. Becky a declarat că la început Robert privise, dar apoi a fugit și s-a ascuns. Ea privise până la capăt. Văzuse cum au plecat în sfârșit, văzuse cum tatăl ei s-a târât plin de sânge prin zăpadă și a urcat treptele de la verandă. Nu ieșise să-l ajute, nici nu-i deschisese ușa. „De ce?“, a fost întrebată la tribunal, iar ea a răspuns că era doar în cămașa de noapte și că nu deschisese ușa pentru că nu voia să intre frigul în casă.

Apoi, bătrânul Tyde a părut să-și recapete puterile. L-a trimis pe Robert să înhame calul și a pus-o pe Becky să încălzească apă să se spele. S-a îmbrăcat, a luat toți banii și, fără să le dea nici o explicație copiilor, a urcat în sania trasă de cal și a plecat la Belgrave, unde a lăsat calul priponit în frig și a luat trenul din zori spre Toronto. În tren s-a purtat bizar, a gemut și a blestemat, de parcă ar fi fost beat. A doua zi a fost găsit pe o stradă din Toronto delirând din cauza febrei și a fost dus la spital, unde a murit. Încă avea toți banii. Copiilor li s-a comunicat pneumonia drept cauză a decesului.

Dar autoritățile au aflat, a spus Flo. Cazul a ajuns la proces. Cei trei bărbați care săvârșiseră fapta au primit lungi pedepse cu închisoarea. O farsă, după părerea lui Flo. În mai puțin de un an erau liberi cu toții, fuseseră grațiați, aveau slujbe care îi așteptau. Și de ce? Pentru că prea mulți oameni sus-puși erau implicați în poveste. Și se părea că Becky și Robert nu aveau interesul să se facă dreptate. De acum erau înstăriți. Cumpăraseră o casă în Hanratty. Robert a început să se ocupe de măcelărie. După lunga perioadă de izolare, Becky și-a început cariera într-ale sociabilității și etalării publice.

Atâta tot. Flo a încheiat povestea de parcă i-ar fi inspirat silă. Nimeni nu ieșea prea bine din ea.

– Imaginează-ți, a adăugat oftând.

În vremea aceea, Flo trebuie să fi avut puțin peste treizeci de ani. Era tânără. Purta același gen de haine pe care le-ar fi purtat o femeie de cincizeci, șizeci sau șaptezeci de ani: rochii de casă cu imprimeu, largi la gât, la mâneci și în talie; șorturi, tot cu imprimeu, pe care și le scotea când venea din bucătărie în băcănie. Pe atunci așa se îmbrăcau de obicei femeile sărace, deși